

Gobe Krakovskega gozda

//besedilo in fotografije: Jože Kosec

Severno od Kostanjevice na Krki se na površini 30 km² razprostira Krakovski gozd – edini preostanek nekdanjih obširnih panonskih poplavnih gozdov hrasta doba (*Quercus robur*) in edinstveno okolje za mnoge redke vrste živali, rastlin in gob. Žal se zaradi melioracijskih posegov in temperaturnih sprememb v podnebjju neusmiljeno izsušuje.

Okoli 40 ha velika parcela sredi Krakovskega gozda je bila že pred desetletji izločena iz gospodarjenja. Tam se je ohranila močvirna združba hrasta doba. Pragozd poraščajo hrasti častiljive starosti 300 let. Gozd je v zaključni fazi razvoja. Stara drevesa neusmiljeno načena zob časa, hrast se slabo pomlajuje, nivo podtalnice pa v zadnjih desetletjih grozovito pada. Na starih še živečih ali podrtih deblih najdejo svoj življenjski prostor nekatere redke vrste lesnih gliv, ki jih v gospodarjenih gozdovih skoraj ne bomo našli.

1//Žafranasti rumenopor (*Aurantiporus croceus*, *Hapalopilus croceus*)

Ena izmed najredkejših in najlepših gliv je prav gotovo žafranasti rumenopor. Našli smo ga pred 15 leti na severni meji pragozda na stoječem odmrlem deblu hrasta. Vsako leto v juniju mesecu požene iz istega micelija dobra 2 m od tal. Zaradi svoje izredne redkosti in ogroženosti je našel mesto na evropskem seznamu zavarovanih gliv.

2//Jetrenka, jetrasta cevača (*Fistulina hepatica*)

Naseli se na starih še živečih deblih hrastov pa tudi pravega kostanja. Čeprav je parazit, ne dela hude škode svojemu gostitelju. Je enoletna in se pojavlja na istih drevesih bolj ali manj vsako leto. Opazili smo jo tudi na Cvelbarjevem hrastu v Malencah, trenutno drugem največjem dobu v Sloveniji. Slovenci smo okoli 60 vrst gob zakonsko zavarovali. Tudi jetrenka spada mednje.

3//Hrastov luknjač (*Inonotus dryadeus*)

Tudi ta si je za svoje pribežališče izbral stare hraste v Krakovem. Goba je enoletna, v začetni fazi rasti izloča kapljice, do jeseni pa nekateri trosnjaki zrastejo celo več kot pol metra. Druge najdbe v Sloveniji lahko preštejemo na prste ene roke.

4//Dišeča trhlička (*Antrodiella fragrans*)

V sedemdesetih letih prejšnjega tisočletja je goba Krakovskega gozda preučevala zagrebška mikologinja dr. Milica Tortić, strokovnjakinja za lignikolne (lesne) gobe. V gabrovo jelševem gozdu poleg pragozdne parcele je na enem od obhodov našla dišečo malo gobico, ki je ni bilo moč opredeliti po do tedaj znani literaturi. Skupaj s francosko kolegico Alexis David sta opisali novo vrsto *Trametes fragrans*. Kasneje sta jo zaradi drugačne zgradbe hifnega pletiva uvrstili v rod *Antrodiella*. Kar nekaj časa je bil Krakovski gozd edino znano nahajališče te gobe na svetu. Kasneje so jo našli tudi na Češkem, v Sloveniji pa še drugod po Dolenjskem, v okolici Ljubljane in na Goričkem. Gobica izredno močno diši po janežu, tako da jo zavohamo že od daleč. Njen vonj se ohrani tudi v posušku (eksikatu). V Krakovem jo boste našli na stoječih ali podrtih deblih gabra, leske in jelše, drugje po Sloveniji pa tudi na bukvi. Je pa povsod redka in vsako srečanje z njo je praznik.

5//Smolena položčenka (*Ganoderma resinaceum*)

Rod *Ganoderma* v Evropi šteje 7 vrst. Vse so bile najdene tudi v Sloveniji. Tri od njih so večletne. Smoleno položčenko najdemo na deblih starih listavcev – predvsem v parkih. V Krakovem je redka (kakor tudi drugje). Poznamo nekaj starih hrastov, kamor jo hodimo občudovat vsako leto.

8

9

10

12

13

14

15

16

6//Svetlikava pološčenka (*Ganoderma lucidum*)

Bolj pogosta je v toplih predelih. V Sredozemlju največkrat gostuje na črniki (*Quercus ilex*). Na Kitajskem jo že tisočletja uporabljajo v tradicionalni medicini. Ker krepi imunski sistem in odpornost proti raku, je v zadnjih desetletjih postala izredno zanimiva za farmacevte. V Ameriki jo uspešno in na široko gojijo. V Sloveniji je znanih le nekaj najdb. Čudovita skupina na sliki je bila pred leti fotografirana v Maksimirskem parku v Zagrebu. V Krakovem je izredno redka. Potencialno je ogrožena zaradi nabiranja. Na srečo pa je malo verjetno, da bi jo kdo našel.

7//Žlahtni ded (*Leccinum crocipodium*, *L. nigrescens*)

Rod *Leccinum* v Sloveniji zaobjema okoli dvajset vrst. Tiste z bolj ali manj rdečo barvo klobuka smo poimenovali turki, druge pa dedi. Žlahtni ded je edini v rodu, ki ima živo rumeno trosovnico. Pri nas je zelo redek, najdemo ga samo v toplih legah. Spada med zavarovane vrste v Sloveniji.

8//Težki goban (*Boletus torosus*)

V Sloveniji raste prek trideset vrst gobanov. Štiri od njih ljudje bolj ali manj poznajo pod imenom jurčki. Kar šest pa smo jih zaradi izredne redkosti zavarovali. Mednje sodi tudi težki goban, ki čudovitih rumeno rdečih barv na prerezu v trenutku intenzivno modri. Znamenit je zaradi svoje »svinčene teže« in trdnosti. Na sliki je mlad primerek, družbo mu dela goba iz rodu *Thelephora*.

9//Bronasti goban (*Boletus aereus*)

Ponekod ga zaradi barve klobuka kličejo tudi ajdovček. V sredozemski Sloveniji je pogost, v notranjosti pa redek in ogrožen zaradi pretiranega nabiranja.

10//Dobova mrzavnica, brezobročna štorovka (*Armillaria tabescens*)

Znamenita goba na Slovenskem. Pred več kot dvesto leti jo je prvi opisal J. A. Scopoli – čeprav tujec po rodu, je ponesel v svet slavo Kranjske dežele. Bil je sodobnik in prijatelj v rožah velikega Carla Linnéja. Služboval je v Idriji kot zdravnik v rudniku živega srebra, sicer pa je v svojih delih opisal mnogo rož, gob, hroščev, lišajev in tudi ptic. Marsikatera vrsta ima po njegovi zaslugi klasično nahajališče prav na Kranjskem.

11//Raznolična ploskocevka (*Trametes versicolor*)

Ena najpogostejših lesnih gob. Običajno jo najdemo na odmrlem lesu listavcev. Razgrajuje les na bolj preproste organske snovi, ki so vir novega življenja v gozdu.

12//Navadna belka (*Delicatula integrella*)

Stari so rekli: »Lepota je v majhnem.« Goba po dolgem ali povprek ni večja od centimetra. Šele skozi makro objektiv se pokaže v vsej svoji veličini. Raste v topli polovici leta na vlažni podlagi. Vlaga je v Krakovem ponekod še dovolj, komarjev pa še več. Če jo fotografiram, smo ponavadi na koncu oklani do krvi.

13//Pecljata žara (*Urnula craterium*)

Izredna mikološka redkost. Zaradi črne barve jo je težko prav »zadeti« s fotoaparatom. Po več kot desetih letih brezuspešnega iskanja smo jo lansko leto spet našli na starem mestu, kjer je obilo napol zakopanega leskovega dračja. Treba jo je iskati zgodaj spomladi.

14//Orjaški hrček (*Gyromitra gigas*)

Spet ena od slovenskih zavarovanih vrst. Spada v veliko skupino gob, zaprtotrosnice (askomicete), kamor štejemo tudi razne čašice, skledice, mavrahe ...V Evropi so znana nahajališča predvsem v gorskih gozdovih smreke in jelke pozno spomladi, ko odleže sneg. V Krakovem pa ga najdemo v povsem drugem okolju. Prelepo je srečanje z njim, ko cvetijo močvirska logarica, dvolistna morska čebulica, polžarka, pasja čebulica, dacijski pljučnik, vraničnik, lusnec ... Žafrani, zvončki obeh vrst, podlesna vetrnica pa se že poslavljajo. Kakšna lepa imena! Ljudem vse manj pomenijo – meni se zdijo vsako leto lepša.

15//Gomljasta zalogarica (*Sclerotinia tuberosa*, *Dumontinia tuberosa*)

Približno ob istem času jo boste našli po vsej Sloveniji. Goba zajeda na podlesni vetrnici. Ponavadi jo spregledamo zaradi njene majhnosti.

16//Škrlatna čašica (*Sarcoscypha coccinea*)

Še ena izmed zaprtotrosnic, ta pa je prva znanilka pomladi. Ko je vse naokoli še bolj ali manj mrtvo, nas preseneti s svojo rdečino. Raste na zakopanem lesu. ●